

УДК 338.43:631.15

Марковська Т. С.

*викладач II категорії, аспірант**Технологічно-економічний коледж Миколаївського
національного аграрного університету*

E-mail: markovska86@mail.ru

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються шляхи формування дієвих економічних відносин аграрних підприємств, наводяться напрями їх вдосконалення між підприємствами всіх сфер АПК, досліджуються умови їх формування, визначено сутність характеристик концептуального розвитку, розкрито зміст поняття "економічні відносини" та запропонована відповідна стратегія. Зазначено, що найбільш вагомими ознаками при формуванні концепції удосконалення економічних відносин аграрних підприємств є: поліморфічність; взаємодія соціального та ринкового впливу; свідоме регулювання та управління на рівні як підприємств АПК, так і національної економіки в цілому; поява нових та їх поєднання з традиційними формами ринкових контактів виробників і споживачів у ланцюжках господарських зв'язків. Практична реалізація концептуальних аспектів формування економічних механізмів розвитку відносин аграрних підприємств передбачає опрацювання і впровадження комплексу стратегічних рішень. Визначено, що для України доцільним є виважене запозичення та впровадження світового досвіду регулювання економічних відносин у сфері агропромислового комплексу за визначальними напрямками.

Ключові слова: економічні відносини, аграрні підприємства, концептуальні аспекти, господарська діяльність, стратегія розвитку, стратегічні підходи, трансформаційні процеси.

Постановка проблеми. Створення високоефективної і конкурентоспроможної аграрної індустрії є перспективним напрямом розвитку національної економіки. Опрацювання концепції розвитку економічних відносин аграрних підприємств потребує

дослідження умов їх формування, визначення сутності характеристик концептуального розвитку, змісту поняття “економічні відносини аграрних підприємств” та побудови відповідної стратегії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні існує велика кількість досліджень вітчизняних вчених, присвячених визначенню концептуальних аспектів розвитку економічних відносин аграрних підприємств. Важливу роль відіграють праці: В. Амбросова, В. Андрійчука, О. Березіна, Л. Березіної, В. Месель-Веселяка, П. Саблука, М. Сахацького та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є пошук шляхів та напрямів удосконалення економічних відносин аграрних підприємств в умовах сьогодення. У процесі вдосконалення економічних відносин аграрних підприємств мають місце аспекти як загальнодержавного, так і локального, внутрішньогосподарського характеру. Отже, напрями оптимізації державного регулювання та шляхи розв’язання внутрішніх проблем аграрних підприємств мають бути покладеними в основу державної концепції удосконалення економічних відносин між ними.

Виклад основного матеріалу. Економічні відносини є складовою цілісної системи АПК, яка поєднує аспекти природного, технологічного, економічного та організаційного характеру. Ефективність розвитку відносин усіх суб’єктів АПК слід розглядати з позицій їх спроможності забезпечити національний агропродовольчий ринок товарними ресурсами власного виробництва і оптимізувати ресурсний потенціал кожного виробника, незалежно від його ролі у процесі просування продуктів харчування до кінцевого споживача [1; 2; 3; 4].

Концепція удосконалення економічних відносин аграрних підприємств має поєднувати традиційні принципи та закономірності функціонування ринкового господарства, враховувати відповідні чинники.

Найбільш вагомими ознаками при формуванні концепції удосконалення економічних відносин аграрних підприємств є:

а) поліморфічність (поєднаність, змішаність) форм власності та господарювання, що яскраво віддзеркалює сучасний етап розвитку продуктивних сил і виробничих відносин у сфері АПК;

б) взаємодія соціального та ринкового впливу [1];

в) свідоме регулювання та управління на рівні як підприємств АПК, так і національної економіки в цілому постійно посилюється, на тлі глобалізаційних процесів відбувається розширення державного впливу на економічні процеси і явища, поглиблюється інтернаціоналізація міждержавних господарських зв'язків;

г) поява нових та їх поєднання з традиційними формами ринкових контактів виробників і споживачів у ланцюжках господарських зв'язків [2].

Практична реалізація концептуальних аспектів формування економічних механізмів розвитку відносин аграрних підприємств передбачає опрацювання і впровадження комплексу стратегічних рішень, які:

- зорієнтовані на певну перспективу і представляють собою основу для ухвалення відповідних оперативних рішень;

- пов'язані з певною невизначеністю, адже на них мають вплив чинники зовнішнього середовища, які не є контрольованими;

- пов'язані з необхідністю залучення інколи значних ресурсів, що покладає на підприємства суттєві боргові зобов'язання.

Виходячи з викладеного, варто визначити стратегічні підходи до подальшого удосконалення економічних відносин аграрних підприємств.

Перетворення в аграрній сфері України здійснюються вже тривалий час без відповідної концепції розвитку, що створює організаційно-правовий простір для суб'єктивних інтерпретацій змісту та сутності окремих реформ і заходів, унеможлиблює об'єктивну оцінку їхньої результативності та суспільної значимості.

Практика багатьох країн ринкового спрямування у світі переконує, що наявність у державі концепції чіткої стратегії розвитку розглядається як найважливіша умова забезпечення досягнення визначених кінцевих результатів.

Досвід країн Європи і світу щодо державного втручання переконує, що глибина, масштаби і рівень регулювання пропорційні силі державної влади, ефективності методів регулювання, здатності органів державного управління тримати ситуацію під контролем.

Механізми регулювання економічних відносин аграрних підприємств мають ґрунтуватися на принципах добровільності і зацікавленості як виробників сільськогосподарської продукції і сировини, так і її переробників, а саме цього нині бракує у відносинах підприємств АПК. Ефективність регулювання відносин з боку держави та її

інституціональних структур, на нашу думку, є низькою через відсутність системно-синергічного підходу, порушення комплексності заходів, неадекватності (а часто і несвоєчасності) управлінських рішень на рівні окремих регіонів.

В свою чергу масштаби державного регулювання, насиченість національного продовольчого ринку власними товарними ресурсами залежать від рівня економічних відносин аграрних підприємств, розвитку його соціальної сфери, практичного забезпечення збалансованості попиту і пропозиції на агропродовольчому ринку [3].

Отже, для України доцільним є виважене запозичення та впровадження світового досвіду регулювання економічних відносин у сфері агропромислового комплексу за такими визначальними напрямками:

- регулюючий та контролюючий вплив з боку держави на ціноутворення і підтримку доходів усіх учасників ланцюжка просування на ринок до кінцевого споживача аграрної продукції і сировини;

- повна бюджетна підтримка господарської діяльності аграрних підприємств з урахуванням її високої залежності від природно-кліматичних умов;

- формування ефективної системи оподаткування аграрних підприємств;

- реалізація обґрунтованої антимонопольної політики;

- інноваційні підходи щодо організації підготовки кадрів, пріоритетний розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень у сфері агропромислового комплексу;

- забезпечення державних соціальних гарантій тощо.

Стійка тенденція до зменшення суми прибутків аграрних підприємств зумовлюється неадекватною системою оподаткування безпосередніх виробників сільськогосподарської продукції і сировини та низькою інших необґрунтованих дій і заходів уряду. Звідси, наслідками зазначених процесів виступають несприятливість інвестиційного клімату, особливо у сфері аграрного бізнесу, поступове знищення фізичного потенціалу аграрного виробництва в Україні, що може призвести у недалекій перспективі і до порушення продовольчої безпеки країни.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що за останні роки в Україні так і не сформувалася ефективна політика щодо розвитку дієвих економічних відносин аграрних підприємств.

Потребує розвитку та адаптації до нових умов сьогодення і соціальна сфера сільської місцевості, яка, зазвичай, не збільшує надходження до бюджетів різних рівнів, а натомість лише вимагає значних, постійно зростаючих видатків. Але вирішення соціальних проблем та розвитку соціальної інфраструктури можливе лише шляхом формування та постійного підтримання стабільної ефективної господарської діяльності аграрних підприємств.

Висновки. Удосконалення взаємовідносин аграрних підприємств ми вбачаємо в посиленні та оптимізації державного регулювання. Отже, за умови ринкових відносин ефективність функціонування будь-яких аграрних підприємств, формування та збереження їхньої конкурентоспроможності, стабільності господарських показників та розвитку соціальної сфери значною мірою зумовлені рівнем державного регулювання, допомоги та підтримки, що базується на ефективному менеджменті та враховує низку об'єктивних чинників:

- специфічність біокліматичних умов;
- наявність господарських ризиків у сфері функціонування будь-яких структурних утворень;
- роль цінової політики, особливості кон'юнктури продовольчого ринку;
- специфіку формування конкурентного середовища, рівень монополізації, ефективність зв'язків з ресурсозабезпечуючими та переробними партнерами на ринку;
- рівень інвестиційної привабливості аграрного виробництва та особливості інвестиційної політики аграрних підприємств, специфіку відтворювального процесу;
- тенденції та особливості формування об'єктів соціальної інфраструктури в сільській місцевості тощо.

Таким чином, опрацювання та практична реалізація концепції удосконалення економічних відносин аграрних підприємств відповідно до світових принципів, розвиток їх ресурсного потенціалу, позитивно вплинуть на ефективність функціонування агропродовольчого ринку України.

Список використаної літератури

1. Березіна Л.М. Державне регулювання як чинник впливу на ефективність відносин підприємств АПК / Л.М. Березіна // Економіка Крима: наук.-практ. журнал.

- № 1 (34). – Сімферополь: ТНУ, 2011. – С. 75-78.
2. Березіна Л.М. Світовий досвід державного регулювання АПК: уроки для України / Л.М. Березіна // Науковий вісник Луганського національного аграрного університету. Економічні науки. – № 16. – Т. 1. – Луганськ: Книжковий світ, 2011. – С. 173-183.
3. Березіна Л.М. Тенденції та шляхи розвитку відносин підприємств АПК: монографія / Л.М. Березіна. – Полтава: ТОВ НВП “Укрпромторгсервіс”, 2012. – 222 с.
4. Березіна Л.М. Формування організаційно-економічних відносин підприємств АПК: мікро- та макроекономічні аспекти / Л.М. Березіна // Матер. конф. проф.-виклад. складу за результатами науково-дослідної діяльності у 2010 р., (26-27 квітня 2011 р.). – Полтава: ПДАА, 2011. – С. 14-16.
5. Саблук П.Т. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії і методології / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. — К. : ІАЕ, 2002. — 294 с.
6. Березін О.В. Стан та шляхи підвищення ефективності заготівельної галузі споживчої кооперації України: монографія / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. — Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. — 193 с.
7. Березіна Л.М. Удосконалення організаційно-економічних відносин підприємств АПК як чинник забезпечення продовольчої безпеки країни / Л.М. Березіна // Матеріали міжнар. наук.- практич. конф. [«Національна економіка у сучасній глобальній економічній системі: механізми функціонування, динаміка, економічна безпека»], (Полтава, 23-24 квіт. 2010 р.). — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2010. — С. 120 — 122.
8. Березина Л.М. Концептуальные аспекты организации эффективных взаимоотношений предприятий / Л.М. Березина // Организатор производства: теорет. и науч.-практич. журнал. – № 4 (55). – Москва: “Экономика и финансы, 2012. – С. 68-71.
9. Березіна Л.М. Концептуальні аспекти формування взаємовідносин підприємств АПК України / Л.М. Березіна // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. – Вип. 29. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 383-388.
10. Юрчишин В.В. Концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 3.

References

1. Berezina, L.M. (2011). *Rei publicae moderatio, ut factor influendo efficaciam relationem conatibus de agroindustrial complexu* [State regulation as a factor influencing the effectiveness of relationship enterprises of agroindustrial complex]. Simferopol: TNU [in Ukraine].
2. Berezina, L.M. (2011). *Mundi experientia de rei publicae moderatio agricultura: lectiones enim Ucraina* [World experience of state regulation of agriculture: lessons for Ukraine]. Lugansk: LNAU [in Ukraine].
3. Berezina, L.M. (2012). *Trends et viae progressum relationes conatibus de agroindustrial complexu* [Trends and ways of development of relations of enterprises of agroindustrial complex]. Poltava [in Ukraine].
4. Berezina, L.M. (2010). *Institutionis norma-oeconomica relationes rusticarum conatibus: micro et macroeconomic aspectus* [Formation of the organizational-economic relations of agricultural enterprises: micro and macroeconomic aspects]. Poltava [in Ukraine].
5. Sabluk, P.T., Malik, N.Th., Valentine, V.L. (2002). *Formatio varias rationes: quaestiones ex theoria, et methodis* [The formation of interdisciplinary relationships: problems of theory and methodology]. Kiev [in Ukraine].
6. Berezin, A.V., Berezina, L.M., Butenko N.In. (2007). *Statu, et mores emendare efficientiam procuratione sapien orci cooperatives Ucraina* [Condition and ways to improve the efficiency of procurement sector of consumer cooperatives of Ukraine]. Poltava [in Ukraine].
7. Berezina, L.M. (2010). *Emendationem organicas et oeconomicas rationes rerum rusticarum conatibus, ut factor cibum securitatem patriae* [Improvement of organizational and economic relations of agricultural enterprises as a factor of food security of the country]. Poltava [in Ukraine].
8. Berezina, L.M. (2012). *Rationis aspectus ordo efficax cooperante inceptis* [Conceptual aspects of the organization of effective cooperation of enterprises]. Moscow [in Ukraine].
9. Berezina, L.M. (2010). *Rationis rationes institutionis relationes conatibus de agroindustrial complexus Ucraina* [Conceptual aspects of formation of relations of enterprises of agroindustrial complex of Ukraine]. Donetsk: DonNuet [in Ukraine].
10. Yurchishin, V.V. (2003). *Rationis bases eget tempor agrarian consilium et eius exsecutionem* [Conceptual bases of development of modern agrarian policy and its

implementation]. Economy of agroindustrial complex [in Ukraine].

МАРКОВСКАЯ Т.С. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассматриваются пути формирования действенных экономических отношений аграрных предприятий, приводятся направления их совершенствования между предприятиями всех сфер АПК, исследуются условия их формирования, определены сущность характеристик концептуального развития, раскрыто содержание понятия "экономические отношения" и предложена соответствующая стратегия. Отмечено, что наиболее значимыми признаками при формировании концепции совершенствования экономических отношений аграрных предприятий являются: поліморфічність; взаимодействие социального и рыночного влияния; сознательное регулирование и управление на уровне как предприятий АПК, так и национальной экономики в целом; появление новых и их сочетание с традиционными формами рыночных контактов производителей и потребителей в цепочках хозяйственных связей. Практическая реализация концептуальных аспектов формирования экономических механизмов развития отношений аграрных предприятий предусматривает проработку и внедрение комплекса стратегических решений. Определено, что для Украины целесообразным является взвешенное заимствование и внедрение мирового опыта регулирования экономических отношений в сфере агропромышленного комплекса по определяющим направлениям.

Ключевые слова: экономические отношения, аграрные предприятия, концептуальные аспекты, хозяйственная деятельность, стратегия развития, стратегические подходы, трансформационные процессы.

MARKOVSKA T.S. CONCEPTUAL ASPECTS OF ECONOMIC RELATIONS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article considers the ways of formation of effective economic relations of agricultural enterprises, provides ways of development among enterprises of all spheres of agriculture, examines the conditions of their formation, defined the essence of the characteristics of conceptual development, reveals the content of the concept "economic relations" and proposed

the corresponding strategy. Noted that the most significant signs of the formation of the concept of perfection of economic relations of agricultural enterprises are: Polmont; the interaction of social and market influences; a conscious regulation and management at the level of the agricultural enterprises and the national economy generally; the emergence of new and combining them with traditional forms of market contacts between producers and consumers in the chain of economic links. The practical implementation of the conceptual aspects of the formation of economic mechanisms of development of relations of agricultural enterprises provides for the development and implementation of complex strategic decisions. Determined that Ukraine is the appropriate weighted borrowing and introduction of world experience of regulation of economic relations in the sphere of agriculture for determining directions.

Keywords: economic relations, agricultural companies, conceptual aspects, economic activities, development strategy, strategic approaches, transformation processes.

Стаття надійшла до редакції 13.06.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Марковська Тетяна Сергіївна	Markovska Tatyana Sergeevna
Науковий ступінь/ Scientific degree	–	–
Вчене звання/ Scientific rank	–	–
Посада/ Position	викладач II категорії, аспірант	teacher of II category, postgraduate student
Установа/ Establishment	Технологічно-економічний коледж Миколаївського національного аграрного університету	Technological-economic College of the Nikolaev national agrarian University